

8. Олійник В.В. Наукові основи управління підвищенням кваліфікації педагогічних працівників профтехосвіти : монографія / В.В. Олійник. – К. : Міленіум, 2003. – 594 с.

9. Підвищення кваліфікації керівних кадрів професійно-технічних навчальних закладів за дистанційною формою навчання : навч. посіб. / В.В. Олійник, В.Ю. Биков, В.О. Гравіт [та ін.] ; НАПН України, Ун-т менедж. освіти. – К., 2010. – 235 с.

10. Сучасний стан і світові тенденції розвитку дистанційної освіти (інформаційно-аналітичні матеріали) / за ред. П.М. Таланчука. – К. : Університет “Україна”, 2010. – 470 с.

12. Теоретичні і методичні засади моделювання фахової компетентності керівників закладів освіти : монографія / [Єльнікова Г.В., Зайченко О.І., Маслов В.І. та ін.] ; за ред. Г.В. Єльнікової. – К. ; Чернівці : Книги – XXI, 2010. – 460 с.

ПОРОХ Д.О.

ЩОДО ДІАГНОСТИКИ АДАПТОВАНOSTІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Актуальність проблеми зумовлена тим, що процес адаптації майбутніх фахівців до умов ВНЗ є одним з важливих щаблів етапу їх професійної підготовки, бо саме в цей момент студент перебуває в складній ситуації знайомства з новими формами діяльності, спілкування, дозволя, співвідносить власні сподівання з реальністю. Тому своєчасна діагностика рівнів адаптованості іноземних студентів до навчання у вищих медичних закладах України дасть змогу викладачам правильно організувати навчально-виховний процес.

Останнім часом проблемі адаптації студентів до навчання у ВНЗ науковці приділяють значну увагу (Л. Бутенко, М. Іванова, Н. Титкова, А. Корміліцин, О. Орехова, А. Суригін, С. Шестопалова, В. Петров, В. Ракачев, Я. Ракачева, А. Ващенко, А. Черч та ін.). Адаптивним проблемам іноземних студентів значну увагу приділено в дослідженнях зарубіжних соціологів, соціальних психологів та педагогів (М. Вебер, А. Корміліцин, О. Михайлова, О. Скворцова, П. Сорокін, О. Суригін, Т. Чернявська, С. Бокнер, К. Оберг, Г. Триандіс та ін.).

Мета статті – на підставі виділених критеріїв адаптованості іноземних студентів (когнітивний, соціокомунікативний, мотиваційно-вольовий, діяльнісно-практичний) розкрити діагностичний інструментарій виявлення рівнів адаптованості іноземних студентів до навчання у вищих медичних закладах України.

Щодо першого завдання, то адаптацію іноземних студентів до навчання в медичних вищих закладах України розглядаємо як змістовно складний і багатоплановий, досить гострий та інтегрований процес соціокультурної, соціокомунікативної, соціопобутової й професійної адаптації,

що відображає ступінь підготовленості іноземних студентів-медиків до адаптації в процесі навчання.

Основними компонентами адаптації іноземних студентів до навчання у вищому медичному закладі України визначено:

– *соціокультурний* (складний процес, завдяки якому студент досягає відповідності з новим соціальним та культурним середовищем, а також результат цього процесу (почуття задоволеності й повноти життя, участь студента в соціальному й культурному житті нової групи); у вузькому розумінні – процес входження в новий соціум, нову культуру шляхом поступового засвоєння її норм, цінностей, зразків поведінки людей);

– *соціокомунікативний* (складний процес налагодження адекватного (без суттєвих втрат сенсу) обміну раціональної й емоційної інформації з представниками українського соціуму в ситуаціях різних соціальних контактів);

– *соціопобутовий* (процес пристосування до умов країни перебування тих стереотипів свідомості й поведінки іноземних студентів, які пов'язані, з одного боку, з харчуванням, одягом, проживанням, підтримкою здоров'я, з іншого – з відпочинком і розвагами);

– *професійний* (складний, багатоплановий процес, що сприяє розвитку особистості та є складовою професійного розвитку; необхідною професійною функцією в процесі оволодіння професійною діяльністю).

Як критерії адаптованості іноземних студентів виділено: *когнітивний* (передбачає усвідомлення студентами сутності культурного шоку, його об'єктивних причин; оволодіння знаннями українських соціальних норм, звичаїв, традицій; бажання дізнатися про особливості, характер, зміст, умови організації навчального процесу медичному ВНЗ; усвідомлення мети навчання, готовність до включення в навчальну діяльність, і нові форми методи навчання у медичному ВНЗ; сформованість навичок самостійності в навчальній і науковій праці), *соціокомунікативний* (передбачає наявність в іноземних студентів рівня володіння мовою країни перебування, який дозволяє повною мірою реалізувати ідентичність мовної особистості; сформованість уміння будувати міжособистісні відносини з викладачами й студентами; активність у встановленні дружніх зв'язків з місцевими мешканцями, друзями; сформованість толерантності), *мотиваційно-вольовий* (передбачає наявність в іноземних студентів особистісного ставлення до характеру та результату навчання, уміння виділяти й долати труднощі, пов'язані з новими кліматичними умовами, їжею, водою, повітрям, проживанням у студентському гуртожитку), *діяльнісно-практичний* (передбачає ступінь інтенсивності участі студента у процесі власної адаптації до навчання у медичному ВНЗ України; виявляється в певному ступені контактності, особистої активності в позанавчальній та дозвільній діяльності, соціальному й культурному житті студентського товариства; прагненні до досконалого оволодіння російською (українською) мовою з метою оптимізацію міжкультурної комунікації в навчальній та позааудиторній діяльнос-

ті як у студентському співтоваристві, з куратором, викладачами, так і серед місцевих мешканців).

Зазначені критерії дають змогу визначити *рівень адаптованості іноземних студентів-медиків до навчання у вищому медичному закладі України*. Нами обрано триелементну модель рівневої класифікації: низький, середній, високий.

Для виявлення рівнів адаптованості іноземних студентів до навчання у вищих медичних закладах України використано такі методи дослідження.

Перш за все, це опитувальник адаптації особистості до нового соціокультурного середовища (тест Л. Янковського) [2, с. 374–379]. Опитувальник включає 6 шкал, що відповідають різним типам адаптації. За кожне твердження, що збігається з ключем, нараховується 1 бал, за кожне, що не збігається, – 0 балів. Бали сумують за кожною шкалою та визначають рівень адаптації: високий – сума перевищує 12 балів, середній – від 6 до 11 балів, низький – нижче ніж 6 балів. Високі оцінки за шкалою адаптованості свідчать, що студенти мають глибокі знання щодо сутності культурного шоку, його об'єктивних причин; мають потребу в оволодінні знаннями українських соціальних норм, звичаїв, традицій; глибоко усвідомлюють мету навчання, добре підготовлені до включення у навчальну, самостійну діяльність, нові форми й методи навчання в медичному ВНЗ; добре обізнані щодо особливостей, характеру, змісту, умов організації навчального процесу медичному ВНЗ (когнітивний критерій). Високі оцінки за шкалою інтерактивності дають змогу виявити, що студенти здатні самостійно, систематично здійснювати спілкування мовою країни перебування, встановлювати необмежені міжособистісні відносини з викладачами й студентами, дружні зв'язки з місцевими мешканцями, друзями; високий рівень толерантності (соціокомунікативний критерій).

Рівень сформованості толерантності іноземних студентів визначався за допомогою тесту “Наскільки Ви толерантні”? [4]: високий рівень – сума 7–8 балів, середній – 4–5 балів, низький – нижче ніж 4 балів.

Визначення рівня сформованості мотиваційно-вольового критерію адаптованості іноземних студентів проводилось за модифікованою діагностичною методикою Н. Кузьміної та А. Реан [1; 3]. Вибрані в анкетах студентами висловлювання щодо мотивації їх навчання за професією лікаря були сформовані в три групи відповідно до визначених нами рівнів, а саме: низькому рівню відповідають мотиви вимушеності навчання та зовнішнього схвалення (бажання батьків, навчання разом з друзями, не знали, що вибрати, престижність професії, незалежність, можливість кар'єрного зростання, поради старших товаришів тощо) (нижче ніж 6 балів – низький рівень), середньому рівню відповідали мотиви професійного спрямування – бажання реалізувати себе в цій професії, допомагати людям, спілкуватися з провідними фахівцями та інше) (6–8 балів – середній рівень), високому рівню сформованості цього компонента притаманні мотиви саморозвитку в професії (стати всебічно розвинутим фахівцем, навчатися з використанням

останніх досягнень медичної науки і практики тощо) (9–10 балів – високий рівень). Відповіді на запитання: “Чи здатні ви оцінювати власні досягнення та самостійно справлятися з навчальними та особистісними (пов’язані з новими кліматичними умовами, їжею, водою, повітрям, проживанням у студентському гуртожитку) труднощами?” (опитувальник для студентів) були оцінені таким чином: так – 2 бали; частково – 1 бал; ні – 0 балів.

Виявлення діяльнісно-практичного критерію здійснювалося за допомогою кураторів (тьюторів), викладачів, які працюють зі студентами на початковому етапі навчання. Нас цікавило, чи виявляють іноземні студенти активність і зацікавленість вузівськими формами та методами навчальної, комунікативної, дозвільної діяльності, соціальним й культурним життям студентського товариства, яка здійснюється без додаткового зовнішнього впливу та виходить за межі конкретних навчальних завдань з дисциплін; чи підвищують рівень володіння російською (українською) мовою з метою оптимізації різноманітної міжкультурної комунікації; чи здатні до самостійної організації процесу адаптації.

Кожен експерт мав дати оцінку за такою шкалою: 0 – студент виявляє пасивність до нових форм та методів навчальної, комунікативної, дозвільної діяльності, соціального й культурного життя студентського товариства; не прагне до вдосконалення рівня оволодіння російською (українською) мовою; потребує постійної допомоги куратора для організації процесу адаптації; 2 – студент певним чином зацікавлений вузівськими формами та методами навчальної, комунікативної, дозвільної діяльності, соціального й культурного життя студентського товариства, проте виявляє пасивність на заняттях, робота здійснюється лише в межах наданих викладачем інструкцій; усвідомлює необхідність підвищення рівня оволодіння російською (українською) мовою, проте виявляє недостатню активність; потребують певних порад куратора для організації процесу адаптації; 4 – студент виявляє активність та зацікавленість вузівськими формами та методами навчальної, комунікативної, дозвільної діяльності, соціальним й культурним життям студентського товариства, яка здійснюється без додаткового зовнішнього впливу та виходить поза межі конкретних навчальних завдань з дисциплін; постійно підвищує рівень володіння російською (українською) мовою з метою оптимізації різноманітної міжкультурної комунікації; самостійно організовує процес адаптації.

Коефіцієнт самооцінки вираховувався за формулою середньо-арифметичного значення показників:

$$N_{ca} = (Y_1 + Y_2 + \dots + Y_n) / n,$$

N_{ca} – середньоарифметичне значення;

Y_1 (Y_2 ; Y_3 ;...; Y_n) – рівні оцінювання кожного студента;

N – кількість студентів, які брали участь в опитуванні.

Виходячи з вищенаведеного, визначено рівні діяльнісно-практичного критерію. Високому рівню відповідає середній бал від 4,0 до 3,5; середньому – від 3,4 до 2,0; низькому – від 1,9 до 1,0.

Підсумовуючи результати за кожною методикою, використаною для діагностики рівнів адаптованості іноземних студентів-медиків до навчання у вищому медичному закладі України, отримано такі результати: високому рівню відповідали студенти, що отримали від 43,5 до 50 балів; до середнього рівня віднесено студентів, що мали від 25 до 39,4 бала; низькому рівню відповідали студенти, які набрали від 5 до 19,9 бала.

Висновки. Адаптація іноземних студентів-медиків до навчання у вищому медичному закладі України – змістовно складний та багатоплановий, досить гострий та інтегрований процес соціокультурної, соціокомунікативної, соціопобутової й професійної адаптації, що відображає ступінь підготовленості іноземних студентів-медиків до адаптації в процесі навчання. Діагностика рівнів адаптованості – складна педагогічна проблема, одним зі шляхів вирішення якої є запропонований діагностичний інструментарій, який реалізовано в педагогічному дослідженні.

Література

1. Кузьмина Н.В. Методы исследования педагогической деятельности / Н.В. Кузьмина. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1970. – 116 с.
2. Платонов Ю.П. Основы этнической психологии : учеб. пособ. / Ю.П. Платонов. – СПб. : Речь, 2003. – 452 с.
3. Реан А.А. Психология и педагогика / А.А. Реан, Н.В. Бордовская, С.И. Розум. – СПб. : Питер, 2000. – 432 с.
4. Тест “Наскільки Ви толерантні”? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/laws/list_1_9_493.doc.

ТКАЧЕНКО О.Б.

СТРУКТУРА ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Реформи, що останнім часом активно впроваджуються в системі вищої освіти України, передбачають пріоритет особистості студента, орієнтацію на активну роль та професійні здібності педагога в навчально-виховному процесі. Зростання інтересу науковців до проблеми фахової компетенції викладача вищої школи, перш за все, пояснюється недостатнім рівнем теоретичного опрацювання низки проблем, пов'язаних зі змістом поняття “педагогічна діяльність”. Саме тому актуальним видається аналіз основних концепцій, у яких висвітлені теоретичні засади педагогічної діяльності, принципи, напрями її організації та реалізації.

Педагогічна діяльність та її структура стали предметом дослідження багатьох педагогів і психологів. Аналіз стану розробки цієї проблеми засвідчив, що різні підходи до педагогічної діяльності та її структури розкриті в працях А.М. Алексюка, Б.Г. Ананьєва, Ю.К. Бабанського, В.П. Беспалька, І.Д. Бежа, В.М. Галузинського, А.І. Зязюна, А.В. Казакова, Н.В. Кухарєва, Н.В. Кузьміної, В.І. Лозової, І.Ф. Харламова та інших. Питання пе-